

INHOUD

UITSPLITSSEN

Verhaal	11
De angsten van mevrouw Orlando	15
Overgangsfase: het kleine mannetje	20
Uitsplitsen	25
Meneer Burdoffs bezoek aan Duitsland	33
Wat zij wist	39
De vis	40
Mildred en de hobo	41
De muis	42
De brief	47
Passages uit het leven	53
De huisplannen	57
De zwager	68
Hoe W.H. Auden de nacht in het huis van een vriend doorbrenkt:	70
Moeders	71
In een belegerd huis	72
Bezoek aan haar man	73
Kakkerlakken in de herfst	75
Het graatje	78
Een paar dingen mis met mij	80
Schetsen voor een leven van Vasili	86
Stedelijke werkgelegenheid	97
Twee zussen	99
De moeder	101
Therapie	102

Franse les voor Amerikanen I: <i>Le Meurtre</i>	108
Eens een erg domme man	115
Het dienstmeisje	119
De zomerhuisjes	125
Veilige liefde	128
Probleem	129
Wat een oude vrouw zal dragen	130
De sok	134
Vijf tekenen van gestoordheid	137

BIJNA GEEN GEHEUGEN

De carnivoors en -tegens van mijn man	149
Jack op het platteland	153
Foucault en potlood	154
De muizen	156
De dertiende vrouw	157
De wetenschappelijk medewerker	158
De cederbomen	167
De katten in de gevangenisrecreatiezaal	169
Vrouw een op platteland	172
Het aquarium	173
Het middelpunt van het verhaal	174
Liefde	178
Onze aardigheid	179
Een natuurramp	180
Raar gedrag	182
St. Martin	183
Het met elkaar eens	198
In de kledingwijk	199
Het niet met elkaar eens	200
De acteurs	201
Wat interessant was	202
In de Everglades	208

De familie	209
Proberen in te zien	211
Herhalen	212
De reis van lord Royston	213
De ander	236
Een vriendin van mij	237
Er zo aan toe	238
Ga weg	240
De nieuwsbrief van dominee Elaine	242
Een man in onze stad	247
Een tweede kans	248
Angst	250
Bijna geen geheugen	251
Meneer Knockly	253
Hoe hij vaak gelijk heeft	260
De verkrachting van de Tanukvrouwen	261
Wat ik voel	263
Verloren dingen	265
Glenn Gould	266
Rook	275
Van beneden, als buurvrouw	277
De overgrootmoeders	278
Ethiek	279
Het huis aan de achterkant	280
Het uitje	286
Een baan bij de universiteit	287
Voorbeelden van verwarring	288
De race van de geduldige motorrijders	294
Affiniteit	296

Ik kom thuis van mijn werk en er is een boodschap van hem: dat hij niet komt, dat hij het druk heeft. Hij belt nog wel. Ik wacht of ik wat van hem hoor, ga dan om negen uur naar waar hij woont, zie zijn auto, maar hij is niet thuis. Ik klop op de deur van zijn appartement en daarna op alle garagedeuren, niet wetend welke garagedeur van hem is – geen reactie. Ik schrijf een briefje, lees het door, schrijf een nieuw briefje en steek het tussen zijn deur. Thuis ben ik rusteloos en het enige wat ik kan doen, al heb ik een hoop te doen omdat ik de volgende ochtend op reis ga, is pianospelen. Om kwart voor elf bel ik opnieuw en hij is thuis, hij is naar de film geweest met zijn ex-vriendin, en ze is er nog. Hij zegt dat hij zal terugbellen. Ik wacht. Ten slotte ga ik zitten en schrijf in mijn notitieboekje dat als hij me belt hij ofwel daarna naar me toe zal komen, of dat hij dat niet zal doen en ik boos zal zijn, en dat ik dus of hém zal hebben of mijn eigen woede, en dat is misschien maar goed ook, want woede is altijd een grote troost, zoals ik met mijn man heb gemerkt. En dan schrijf ik verder, in de derde persoon en de verleden tijd, dat ze duidelijk altijd een liefde nodig had ook al was het een ingewikkelde liefde. Hij belt terug voordat ik tijd heb dat allemaal op te schrijven. Als hij belt, is het even na half twaalf. We maken ruzie tot bijna twaalf. Alles wat hij zegt is een contradictie: zo zegt hij dat hij me niet wilde zien omdat hij wilde werken en vooral omdat hij alleen wilde zijn, maar hij heeft niet gewerkt en hij is niet alleen geweest. Ik kan hem zijn contradicties op geen enkele manier met elkaar laten rijmen en als dit gesprek te veel begint te lijken op zoveel die ik met mijn man heb gehad zeg ik dag en leg neer. Ik ga verder met opschrijven wat ik was begonnen op te schrijven, al lijkt het inmiddels niet waar meer dat woede een grote troost is.

Ik bel hem vijf minuten later terug om te zeggen dat ik spijt heb van al dat geruzie en dat ik van hem houd, maar er wordt niet opgenomen. Vijf minuten later bel ik opnieuw, denkend dat hij misschien naar zijn garage en weer terug gelopen is, maar weer wordt er niet opgenomen. Ik overweeg weer naar waar hij woont te rijden en zijn garage te zoeken om te zien of hij daar zit te werken, want daar heeft hij zijn bureau en zijn boeken staan en daar gaat hij altijd heen om te lezen en te schrijven. Ik ben in mijn nachtjapon, het is na twaalf en ik moet de volgende ochtend om vijf uur weg. Toch kleed ik me aan en rijd de anderhalve kilometer naar zijn appartement. Ik ben bang dat als ik daar aankom ik andere auto's bij zijn huis zal zien staan die ik eerder niet heb gezien en dat een daarvan van zijn ex zal zijn. Als ik het pad op rijd zie ik twee auto's die er eerst niet waren en een daarvan staat zo dicht mogelijk bij zijn deur geparkeerd, en ik denk dat zij er is. Ik loop om het gebouwtje heen naar de achterkant waar zijn appartement is en kijk door het raam: het licht is aan, maar ik kan niets duidelijk zien vanwege de halfdichte jaloezieën en de damp op het glas. Maar de dingen in de kamer zijn niet zoals eerder die avond, en toen was er ook geen damp. Ik doe de hordeur open en klop. Ik wacht. Geen reactie. Ik laat de hordeur dichtvallen en loop weg om de rij garages te controleren. Nu gaat achter me de deur open terwijl ik wegloop en hij komt naar buiten. Ik kan hem niet zo goed zien omdat het donker is in het smalle steegje naast zijn deur en hij donkere kleren aan heeft en het beetje licht dat er is van achter hem komt. Hij komt naar me toe en slaat zijn armen om me heen zonder iets te zeggen en ik denk niet dat hij niets zegt omdat hij zoveel voelt maar omdat hij voorbereidt wat hij zal gaan zeggen. Hij laat me los en loopt om me heen en voor me uit naar waar de auto's staan geparkeerd bij de garagedeuren.

Terwijl we daarheen lopen zegt hij: 'Kijk' en mijn naam en ik wacht tot hij gaat zeggen dat zij er is en ook dat het uit is tussen ons. Maar dat doet hij niet en ik heb het gevoel dat hij van plan was zoiets te zeggen, in elk geval om te zeggen dat zij er was, en dat hij

zich toen om een of andere reden heeft bedacht. In plaats daarvan zegt hij dat alles wat er vanavond is misgegaan zijn schuld was en dat het hem spijt. Hij staat met zijn rug tegen een garagedeur en met zijn gezicht in het licht en ik sta voor hem met mijn rug naar het licht. Op een gegeven moment omhelst hij me zo plotseling dat het vuur van mijn sigaret verkruint tegen de garagedeur achter hem. Ik weet waarom we hier buiten zijn en niet in zijn kamer, maar ik vraag het hem niet voordat alles goed is tussen ons. Dan zegt hij: 'Ze was hier niet toen ik je belde. Ze is later teruggekomen.' Hij zegt dat ze er alleen maar is omdat haar iets dwarszit en hij de enige is met wie ze erover kan praten. Dan zegt hij: 'Je grijpt het niet, hè?'

Ik probeer alles op een rijtje te zetten.

Dus ze gingen naar de film en toen terug naar zijn appartement en toen belde ik en toen ging ze weg en hij belde terug en we maakten ruzie en toen belde ik twee keer terug maar hij was de deur uitgegaan om een biertje te halen (zegt hij) en toen reed ik erheen en in de tussentijd was hij terug met zijn biertje en was zij ook teruggekomen en ze zat in zijn kamer dus praatten we bij de garagedeuren. Maar wat is de waarheid? Konden hij en zij echt allebei zijn teruggekomen in die korte tijd tussen mijn laatste telefoontje en mijn aankomst bij zijn appartement? Of is het eigenlijk zo dat zij tijdens zijn telefoontje naar mij buiten wachtte of in zijn garage of in haar auto en dat hij haar toen weer naar binnen haalde, en dat toen de telefoon ging toen ik de tweede en derde keer belde, hij hem liet overgaan zonder op te nemen omdat hij genoeg van me had en van dat geruzie? Of is het zo dat ze echt wegging en later terugkwam maar dat hij thuisbleef en de telefoon liet overgaan zonder op te nemen? Of nam hij haar misschien mee naar binnen en is hij toen een biertje gaan halen terwijl zij daar wachtte en luisterde hoe de telefoon overging? Dat laatste is het minst waarschijnlijk. Ik geloof sowieso niet dat er bier is gehaald.

Het feit dat hij me niet de hele tijd de waarheid vertelt, zorgt dat

ik op bepaalde momenten niet zeker weet of het waar is wat hij zegt, en daarna probeer ik voor mezelf uit te maken of wat hij me vertelt waar is of niet, en soms kan ik uitmaken dat het niet waar is en soms weet ik het niet en zal ik het nooit weten, en soms is alleen het feit dat hij het telkens opnieuw tegen me zegt genoeg om me ervan te overtuigen dat het waar is omdat ik niet geloof dat hij een leugen zo vaak zou herhalen. Misschien doet het er niet toe of het waar is, maar ik wil het weten, al is het alleen maar om tot conclusies te kunnen komen over vragen als: of hij boos op me is of niet; en zo ja, hoe boos; of hij nog steeds van haar houdt of niet; en zo ja, hoeveel; of hij van me houdt of niet; hoeveel; hoe goed hij me op het moment zelf voor de gek kan houden en me er na dat moment over kan vertellen.

De wereld van mevrouw Orlando is een donkere. In haar huis weet ze wat gevaarlijk is: het gasfornuis, de steile trap, de gladde badkuip en diverse soorten slechte bedrading. Buiten haar huis weet ze soms wat gevaarlijk is maar lang niet altijd, en is ze bang door haar eigen onwetendheid, en verlangend naar informatie over misdaad en rampspoed.

Hoewel ze elke denkbare voorzorg neemt, zal geen voorzorg genoeg zijn. Ze probeert voorbereid te zijn op plotselinge honger, op kou, op verveling en op hevig bloeden. Ze heeft altijd een pleister, een veiligheidsspeld en een mes bij zich. In haar auto heeft ze, naast andere dingen, een stuk touw en een fluitje, en ook een sociale geschiedenis van Engeland om te lezen terwijl ze op haar dochters wacht, die vaak lang aan het winkelen zijn.

Over het algemeen is ze graag in het gezelschap van mannen: die bieden bescherming, zowel door hun forse omvang als hun rationele kijk op de wereld. Ze bewondert prudentie en respecteert de man die van tevoren een tafel reserveert en ook degene die aarzelt voordat hij een van haar vragen beantwoordt. Ze gelooft in het inhuren van advocaten en voelt zich het meest op haar gemak als ze met advocaten praat omdat hun woorden stuk voor stuk zijn ingegeven door de wet. Maar ze vraagt liever haar dochters of een vriendin met haar te gaan winkelen in het centrum dan dat ze in haar eentje gaat.

Ze is een keer aangevallen door een man in een lift, in het centrum. Het was 's avonds, de man was zwart en ze kende de buurt niet. Ze was toen jonger. Ze is diverse malen lastiggevalen in een volle bus. In een restaurant heeft een opgewonden ober een keer koffie op haar handen gemorst na een ruzie.

In de stad is ze bang om ondergronds door de verkeerde metro te worden meegenomen, maar ze zal nooit de weg vragen aan onbekenden van een lagere klasse. Ze komt heel wat zwarte mannen tegen die verschillende misdrijven beramen. Werkelijk iedereen zou haar kunnen beroven, zelfs een andere vrouw.

Thuis zit ze urenlang met haar dochters aan de telefoon en alles wat ze zegt is een aankondiging van rampspoed. Ze geeft niet graag uiting aan tevredenheid, omdat ze bang is daardoor alles wat meezit te bederven. Als ze al zegt dat iets goed gaat, laat ze haar stem dalen om het te zeggen en klopt het nadat ze het gezegd heeft af op het telefoontafeltje. Haar dochters vertellen haar maar heel weinig, wetende dat ze iets onheilspellends zal bespeuren in wat ze haar vertellen. En als ze haar maar zo weinig vertellen is ze bang dat er iets mis is – of met hun gezondheid, of met hun huwelijk.

Op een dag vertelt ze hun een verhaal door de telefoon. Ze is in haar eentje gaan winkelen in het centrum. Ze laat de auto staan en gaat een stoffenwinkel binnen. Ze bekijkt de stoffen en koopt niets, maar neemt een paar stalen mee in haar tasje. Op het trottoir lopen heel wat zwarten rond en die maken haar nerveus. Ze gaat naar haar auto. Terwijl ze haar sleuteltes pakt, grijpt een hand van onder de auto haar enkel beet. Er heeft een man onder haar auto gelegen en nu pakt hij met zijn zwarte hand haar in een kous gestoken enkel en zegt haar met een door de auto gedempte stem dat ze haar tasje moet laten vallen en weglopen. Dat doet ze, al kan ze nauwelijks op de been blijven. Ze wacht bij de muur van een gebouw en kijkt naar het tasje maar dat komt niet van de plek waar het op de stoeprand ligt. Een paar mensen werpen een blik op haar. Dan loopt ze naar de auto, knielt neer op het trottoir en kijkt eronder. Ze kan het zonlicht op de weg erachter zien, en een paar pijpen op de buik van haar auto: geen man. Ze pakt haar tasje en rijdt naar huis.

Haar dochters geloven haar verhaal niet. Ze vragen haar waarom een man zoiets raars zou doen, en nog wel op klaarlichte dag.

Ze wijzen erop dat hij daarna nooit simpelweg had kunnen verdwijnen, nooit simpelweg in rook had kunnen opgaan. Ze is verantwoordigd door hun ongelooft en houdt niet van hun gepraat over klaarlichte dag en rook.

Een paar dagen na de aanval op haar enkel is ze van streek door een tweede incident. Ze is 's avonds met haar auto naar een parkeerplaats bij het strand gereden zoals ze wel vaker doet, om door haar voorruit naar de zonsondergang te gaan zitten kijken. Maar deze avond ziet ze, terwijl ze over het plankenpad naar het water kijkt, niet het vredige verlaten strand dat ze gewoonlijk ziet, maar een kluitje mensen dat om iets heen staat wat op het zand lijkt te liggen.

Ze is meteen nieuwsgierig, maar toch half geneigd weg te rijden zonder naar de zonsondergang te kijken of met eigen ogen te zien wat er op het zand ligt. Ze probeert te bedenken wat het zou kunnen zijn. Het is waarschijnlijk een of ander dier, want mensen staren niet zo lang naar iets als het niet levend is geweest of nog leeft. Ze stelt zich een grote vis voor. Hij moet wel groot zijn, want een kleine vis is niet interessant, evenmin als iets als een kwal die ook klein is. Ze stelt zich een dolfijn voor, en ze stelt zich een haai voor. Het zou ook een zeehond kunnen zijn. Hoogstwaarschijnlijk al dood, maar het kan ook dat hij stervende is en dat dit kluitje mensen van plan is hem te zien sterven.

Nu moet mevrouw Orlando uiteindelijk zelf een kijkje gaan nemen. Ze pakt haar tasje en stapt uit haar auto, doet hem achter haar op slot, stapt over een lage betonnen muur en zakt weg in het zand. Terwijl ze langzaam, met moeite, op haar hoge hakken door het zand loopt, benen flink uiteen, houdt ze haar harde glanzende tasje bij zijn hengsel en zwaait het wild heen en weer. De zeewind drukt haar bloemetjesjurk tegen haar dijen en de zoom ervan wappert vrolijk rond haar knieën, maar haar stijve zilveren krullen blijven roerloos en ze ploetert fronsend verder.

Ze gaat tussen de mensen staan en kijkt omlaag. Wat op het zand ligt, is geen vis of zeehond maar een jongeman. Hij ligt kaars-

recht met zijn voeten tegen elkaar en zijn armen langs zijn zij, en hij is dood. Iemand heeft hem met kranten bedekt maar de wind duwt de vellen papier omhoog en ze krullen een voor een op en glijden over het zand om verstrikt te raken tussen de benen van de omstanders. Ten slotte steekt een man met een donkere huid die mevrouw Orlando een Mexicaan lijkt zijn voet uit en duwt de laatste krantenpagina langzaam opzij en nu kan iedereen de dode man goed zien. Hij is knap en mager, en zijn kleur is grijs en begint op sommige plekken geel te worden.

Mevrouw Orlando is een en al oog. Ze werpt een blik op de anderen om haar heen en kan zien dat ook zij zichzelf vergeten zijn. Verdrinking. Dit is verdrinking. Het kan zelfs zelfmoord zijn.

Ze zwoegt terug over het zand. Als ze thuis is, belt ze meteen haar dochters en vertelt hun wat ze heeft gezien. Ze begint met dat ze een dode man op het strand heeft gezien, een verdronken man, en daarna begint ze opnieuw en vertelt meer. Haar dochters zijn bezorgd omdat ze elke keer als ze het verhaal vertelt zo over haar toeren raakt.

De volgende paar dagen blijft ze in huis. Dan gaat ze plotseling weg, naar het huis van een vriendin. Ze vertelt deze vriendin dat ze een obsceen telefoontje heeft gekregen, en ze blijft daar logeren. Als ze de volgende dag thuiskomt, denkt ze dat er iemand heeft ingebroken, want er zijn een paar dingen weg. Later vindt ze al die dingen op een vreemde plek terug, maar ze kan het gevoel dat er een indringer is geweest niet van zich afzetten.

Ze zit in haar huis en is bang voor indringers en op haar hoede voor dingen die mis kunnen gaan. Terwijl ze daar zit, vooral 's avonds, hoort ze zo vaak rare geluiden dat ze er zeker van is dat er sluipers onder de vensterbanken zitten. Daarna moet ze de deur uit gaan en haar huis van buitenaf bekijken. Ze loopt in het donker om het huis heen en ziet geen sluipers en gaat weer naar binnen. Maar als ze een halfuur binnen heeft gezeten heeft ze het gevoel dat ze weer de deur uit moet om het huis van buitenaf te bekijken.

Ze gaat naar binnen en naar buiten, en ook de volgende dag gaat

ze naar binnen en naar buiten. Daarna blijft ze binnen en praat alleen maar door de telefoon, met haar ogen op de deuren en ramen gericht en bedacht op vreemde schaduwen, en een tijdje daarna gaat ze helemaal niet meer naar buiten behalve 's morgens vroeg om de grond op voetafdrukken te onderzoeken.

Terwijl ze daar lag en probeerde te slapen en er vanaf de straat een beetje licht door het gordijn kwam, bedacht ze dingen en herinnerde zich dingen en luisterde soms alleen maar naar geluiden en keek naar het licht en het donker. Ze dacht aan het open- en dichtgaan van haar ogen: dat de leden omhooggingen om in al zijn diepte en licht en duisternis een tafereel te onthullen dat er al die tijd was geweest zonder dat ze het zag, zonder dat het iets voor haar betekende omdat ze het niet zag, en dan weer omlaaggingen en dat hele tafereel weer ongezien maakten, en elk moment omhoog konden gaan om het te laten zien en elk moment konden dichtgaan om het te verbergen, al was ze dikwijls, terwijl ze daar slapeloos lag, met haar ogen dicht, zo alert, zo ver vooruit gesneld met wat ze dacht, dat haar ogen haar wijd open leken achter de gesloten leden, uitpuilend, glazig, starend, al staarden ze alleen naar de donkere achterkant van de gesloten leden.

Haar zoon kwam en legde drie grote grijze schelpen op haar dij en de bezoeker, die vlak bij haar zat op een andere harde stoel, stak zijn hand uit om de middelste te pakken en ernaar te kijken – een ovale porseleinslak, met witte lippen.

Het moment dat er een grens wordt bereikt, dat er niets anders in het verschiet ligt dan duisternis: er komt iets te hulp wat niet echt is. Op een andere manier is dit als waanzin: een waanzinnige die niet door iets echts uit zijn problemen wordt verlost, begint te vertrouwen op wat niet echt is omdat het hem helpt en hij het nodig heeft omdat echte dingen hem voortdurend niet helpen.

Haar zoon laat op het terras telkens opnieuw een baksteen op een plastic geweer vallen, zodat het in scherpe stukken breekt. De televisie staat aan in een kamer achter een dichte deur. Een andere vrouw komt naar buiten met nat haar en een handdoek om zich heen en zegt plotseling en op luide toon tegen hem: Dat is stout, hou op. Haar zoon staat met de baksteen in zijn hand, en angst op zijn gezicht. Ze zegt: Ik begon net te mediteren en ik dacht dat het huis instortte. De stukken rood plastic glanzen op het geverfde leem rond zijn voeten.

Hoe het werkt: Soms is er een gedachte die een droom wordt (ze rolt een lange zin uit en daarna is ze in de Veertiende Straat en rolt een lang stuk zwarte trottoirband uit) en de geest zegt: Maar wacht, dit is niet waar, je begint te dromen, en ze wordt wakker om over denken en dromen te denken. Soms heeft ze lange tijd wakker gelegen en slaat de slaap eindelijk toe en wordt elk deel van haar lichaam onmiddellijk zacht; dan merkt haar geest het en wordt wakker omdat hij geïnteresseerd is in hoe de slaap zo plotseling komt. Soms wil haar geest helemaal niet stoppen met werken en wil hij daar urenlang niet mee stoppen en staat ze op om iets warm te drinken te maken en dan is het niet het warme drankje dat helpt maar het feit dat er actie is ondernomen. Soms komt de slaap gemakkelijk, maar bijna meteen (ze heeft een minuut of tien geslapen) maakt een hard geluid of een zacht maar onaangenaam geluid haar wakker en gaat haar hart tekeer. Eerst is er alleen onuitgesproken woede, dan begint haar geest weer te werken.

...

Hoestend, haar hoofd op drie kussens, warme thee naast haar; of een andere nacht een slappe, smeltende dot natte Kleenex op haar voorhoofd.

Ze sloiep naast haar zoon op het strand; ze lagen evenwijdig aan de waterlijn. Het water klotste bij vlagen over het zand en zakte weg. Mensen bewogen, namen posities in vlak in de buurt, liepen voorbij, en het geluid van de oceaan was voldoende stilte om hen tweeën vredig te laten slapen, de zakkende zon op het gezicht van de jongen, korrels zand in zijn nek, een mier die over zijn wang rende (hij rilde, zijn hand ging open en toen weer stijf dicht), haar wang in het zachte grijzige zand, haar bril en haar hoed op het zand.

Toen was er de langzame wandeling omhoog naar huis, en later gingen ze een donker café binnen voor het avondeten (haar zoon bijna slapend over het gepolitoerde hout gebogen) en vanwege de duisternis, de drukte, het lawaai, het intense lawaai, zodat ze tegelijk met het eten iets van al het lawaai en alle duisternis leken door te slikken, was ze duizelig en in de war toen ze het licht en de stilte van de straat weer in liepen.

Ze ligt in het donker en neemt een paar ingewikkelde bochten om het punt van slapen te bereiken. Slapen is altijd moeilijk. Zelfs avonden dat het niet moeilijk zal blijken te zijn geweest verwacht ze dat het moeilijk wordt en is ze erop voorbereid, zodat het misschien ook wel moeilijk is geweest.

Die avond lang geleden viel er niets meer te doen. Ze lag in een kamer te huilen. Ze lag op haar linkerzij met haar ogen op het donkere raam gericht. Ze was acht of negen, zo iets. Haar linkerwang op een zachte oude kussensloop om een klein oud kussen dat nog naar oude mensen rook. Vlak bij haar, misschien tegenover haar, onder haar rechterarm, haar knuffelolifant, vleug afgesleten, slurf alle kanten op gevouwen. Of waarschijnlijker nog vanavond, kussen opzij gegooid, olifant opzij gegooid, misschien heeft ze op haar rechterwang naar het licht liggen staren dat onder de deur door komt en op haar vloerplanken schijnt, één hand omlaag houdend in de tocht over de vloer; het is een avond geweest van hopen dat de deur weer zal opengaan, dat er ergens een vermurwen zal